

Roger Moorhouse

COMPLITURILE PENTRU ASASINAREA LUI HITLER

Traducere din limba engleză și note
de Mihai Manea

CUPRINS

<i>Despre autor</i>	4
<i>Lista ilustrațiilor</i>	9
<i>Mulțumiri</i>	11
<i>Cuvânt-înainte la ediția în limba română</i>	13
<i>Introducere</i>	15
<i>Prolog:</i> München, joi, 8 noiembrie 1923, ora 20:30	19
 1 ● Asasinul misionar – Maurice Bavaud	27
2 ● Lupul singuratic – Georg Elser	65
3 ● Dușmanul din interior – Abwehrul	97
4 ● „Cuibul cu vipere” – Rezistența poloneză	136
5 ● Dușmanul implacabil – Uniunea Sovietică	174
6 ● Războiul murdar – Britanicii și SOE	212
7 ● Onoarea răscumpărată – militarii germani	254
8 ● Revolta acolitului – Albert Speer	309
 <i>Epilog: Berlin: luni, 30 aprilie 1945. În zori</i>	337
<i>Note</i>	357
<i>Bibliografie selectivă</i>	399
<i>Index</i>	405

Asasinul misionar – Maurice Bavaud

„Într-o zi, un om complet inofensiv se va instala în mansarda unui apartament de pe Wilhelmstrasse. Lumea va crede că este un director de școală pensionat. Un cetățean solid, cu ochelari cu ramă de bagă, neras, cu barbă. Nu va permite nimănui accesul în cămăruța sa modestă. Va instala o armă, în liniște și fără grabă, și cu o răbdare stranie va fixa balconul de la Cancelaria Reichului, oră de oră, zi de zi. Și într-o zi, va trage.”

Adolf Hitler¹

Puțin înainte de prânz, în dimineața geroasă de 30 ianuarie 1933, conducătorul Partidului Nazist, Adolf Hitler, a fost condus la o întâlnire cu președintele german, feldmareșalul Paul von Hindenburg*. Însotit de membrii noului său cabinet, el a fost primit cu răceală de președinte, care era iritat că fusese lăsat să aștepte și intrigat de numirea lui Hitler. Hindenburg a mărât un salut de mântuială și și-a exprimat satisfacția că dreapta naționalistă își rezolvase, în sfârșit, neînțelegerile. Apoi, a trecut la subiectul întâlnirii. Hitler urma să depună jurământul în calitate de cancelar al Republicii Germane.

Îmbrăcat într-un costum închis, sobru, și cu cravată, Hitler a jurat solemn să respecte Constituția, să își îndeplinească obligațiile fără părtinire și să slujească binele întregii națiuni germane. Într-un discurs scurt, neprevăzut, a promis să apere drepturile președintelui și să revină la conducerea de tip parlamentar, după alegerile ce urmau. Hindenburg a fost foarte laconic în răspunsul său, spunând: „Și, acum, domnilor, înainte cu Dumnezeu.”²

* Paul von Beneckendorff und von Hindenburg (1847-1934), mareșal și om politic german. Între 1925-1934 a fost președintele Republicii de la Weimar (n.tr.).

Respect pentru oameni și cărti

În acea după-amiază, noul cabinet a fost prezentat presei la Cancelaria Reichului. Hitler, stând într-un scaun înalt și tapisat, era înconjurat de colegii noului cabinet, cu Göring* la dreapta lui, și von Papen**, „făuritorul de regi” și vicecancelar, în stânga. Ceilalți stăteau în spatele trioului, clar stingheriți. Camaraderia la care te aşteptai abia putea fi zărită. Deși se cunoșteau unii pe alții foarte bine, puțini dintre ei se văzuseră față în față. Ministrui priveau pierduți înainte sau în altă parte. Doar Hitler și-a permis un zâmbet larg. În prima sa declarație publică în calitate de cancelar, el i-a felicitat pe susținătorii săi pentru „marele triumf politic”.³

În realitate, ascensiunea lui Hitler la putere a fost mai puțin glorioasă decât vor susține mai târziu propagandistii săi. Deși era șeful partidului cu cea mai mare reprezentare în votul popular, Hitler nu a fost numit în funcția de cancelar ca rezultat al unui proces democratic corect, ci mai degrabă a fost adus la putere de elitele politice, în urma unor intrigi de culise. Puterea nu a fost cucerită, ci i-a fost oferită lui Hitler, ca un potir otrăvit. S-a crezut că Hitler se va face singur de râs și va discredită partidul. Și dacă, prin vreun miracol, nu se întâmpla aşa, urma să împrumute sistemu lui popularitatea de care se bucura în țară, în timp ce sistemul l-ar fi controlat și i-ar fi ținut în frâu ambițiile sale sălbatiche.

În acest scop, Hitler a fost numit în fruntea unui guvern ce reunea doar o minoritate de naziști. Din unsprezece posturi, doar trei erau deținute de oamenii săi: funcția de cancelar, de ministru de interne și un ministru fără portofoliu. În afară de acestea, cele mai importante posturi din guvern au fost ocupate de conservatori, întărindu-și astfel convingerea că, între ei, ar fi putut să-l țină sub control pe imprevizibilul Hitler. În ciuda acestor limite privind libertatea de acțiune a lui Hitler, numirea sa era încă profund nepopulară printre noii săi colegi, mai ales că i se

* Hermann Göring (1893-1946), aviator, mareșal al Reichului și om politic german (n.tr.).

** Franz von Papen (1879-1969), diplomat și om politic german (n.tr.).

Respect pentru oameni și cărti

ofeरiseră un număr de concesii suplimentare. Un motiv a fost acela că jurase să nu schimbe componența cabinetului, indiferent de rezultatul alegerilor pe care plănuia să le organizeze. În al doilea rând, Hitler făcuse o promisiune în van de a lărgi bazele guvernului prin atragerea partidelor de centru. Aparent, şiretlicul conservatorilor reuşise. S-a crezut că Hitler se încurcase într-o cămașă de forță politică. S-a sperat că avea să fie o figură populară, dar că nu va deține cu adevărat puterea.

În ciuda tuturor protestelor, victoria lui Hitler a fost substanțială. Fostul caporal*, agitator de berărie și autodeclarat „toboșar” al cauzei naționaliste, ajunsese în vârful puterii politice. Susținătorii săi au sărbătorit, desigur, succesul. Organizate de către Goebbels**, SA-ul și SS-ul din capitală s-au strâns în Tiergarten***, pentru a pregăti o paradă spontană a victoriei. Înarmați cu torțe, au pornit la ora șapte seara să măștăliaască spre cartierul guvernamental. Înșirați câte șaisprezece pe un rând, în tunetul tobelor și fanfarelor, aceștia au trecut pe sub Poarta Brandenburg**** și au înaintat pe Wilhelmstrasse****, unde s-au oprit să îl salute pe bătrânul președinte. Înaintând către noua reședință a lui Hitler de la Cancelaria Reichului, au început să intoneze cântecul *Sieg Heil*, fiind salutați de noul cancelar de la o fereastră de la etajul întâi. Goebbels a consegnat în jurnalul său că totul „era ca într-un basm”⁴.*****

* Hitler a avut gradul de caporal în armata germană în Primul Război Mondial (n.tr.).

** Joseph Paul Goebbels (1897-1945), ministru al propagandei (1933-1945) și cancelar al Reichului, pentru scurt timp, după moartea lui Hitler (1945) (n.tr.).

*** Tiergarten – celebru parc din Berlin (n.tr.).

**** Monument celebru din piața Pariser Platz din Berlin. A fost ridicat între anii 1788-1791 după planurile lui Carl Gotthard Langhans (n.tr.).

***** Stradă din Berlin, unde se aflau cele mai importante clădiri guvernamentale (n.tr.).

***** Vezi și Goebbels, *Journal 1943-1945*, Paris, Tallandier, 2 volume, 2005-2006 (n.tr.).

* * *

Noul statut al lui Hitler a impus noi cerințe în cadrul regimului de securitate. Pe de o parte, numirea sa a constituit un profund soc pentru toți cei care considerau că el și mișcarea sa erau ceva trecător sau chiar ușor ridicol. Aceasta i-a alertat pe adversarii săi, deopotrivă pasivi și activi, obligându-i să ia act de el și să pună în discuție posibile măsuri de contracarare. Momentul de triumf al lui Hitler a fost indiscutabil momentul său cel mai vulnerabil.

În calitate de cancelar, Hitler a moștenit o tradiție surprinzătoare violentă a asasinatelor politice. Faimosul cancelar din secolul al XIX-lea, Otto von Bismarck, a scăpat din două astfel de atentate, iar anii agitați ce au urmat Primului Război Mondial au fost martorii unor crime politice care au culminat cu asasinarea ministrului de externe, Walter Rathenau, la Berlin, în vara anului 1922.

În urma acestui atac, securitatea cancelarului și a miniștrilor săi a impus o nouă abordare. Întrucât politicienii de frunte beneficiau încă dinainte doar de cele mai sumare măsuri de securitate – doar un șofer, un însotitor și poate câțiva polițiști – aceștia urmău acum să fie mult mai bine pațiti. Doar la cinci zile de la asasinarea lui Rathenau, au fost gândite și adoptate noi măsuri. De exemplu, o a doua mașină de escortă urma să-l însoțească pe cancelar, în timp ce securitatea la Cancelaria Reichului a fost reorganizată radical. Toți cei care trimiteau scrisori de amenințare sau jignitoare miniștrilor puteau fi cercetați de poliție. Orice amenințare formulată urma să fie luată foarte în serios.⁵

Urmare a acestor noi măsuri, un număr de comploturi au fost descoperite în anii ce au precedat numirea lui Hitler. În iarna lui 1922, de exemplu, au fost găsite două pistoale în posesia unui comerciant din Dresda, pe nume Willi Schulze, care a mărturisit că intenționa să îl asasineză pe cancelarul [Josef] Wirth. Câțiva ani mai târziu, în 1931, un dispozitiv exploziv improvizat, destinat cancelarului [Heinrich] Brüning, a fost interceptat de serviciul de securitate. În anul următor, în clădirea Cancelariei a fost prinșă o femeie înarmată cu un pumnal de 28 cm. În ciuda

Respect pentru oameni și cărti

măsurilor sporite de securitate, agresoarea reușise să pătrundă printr-o ușă lăturalnică și să ajungă la al doilea etaj al clădirii înainte de a fi prinsă.⁶ Aparatul de securitate funcționa, în mod clar. Dar, odată cu numirea lui Hitler în postul de cancelar în 1933, aparatul de securitate avea să se confrunte cu cea mai grea provocare.

Pentru unul care este atât de obișnuit cu violența, probabil că nu este nicio surpriză faptul că Hitler a simțit acut nevoia de a soluționa problema propriei sale vulnerabilități. Chiar de la debutul carierei sale politice, Hitler a înțeles că avea nevoie de o gardă, o unitate a cărei loialitate nu putea fi contestată, un grup de „oameni care, la o adică... să lupte împotriva propriilor frați”⁷. În acest scop, el a angajat un grup mic de tipi duri, care au servit ca șoferi, gărzii, în general, oameni buni la toate. Acest grup a fost organizat în 1920 ca *Saalschutz* (protecția sălii), care s-a dezvoltat în anul următor în organizația paramilitară SA (*Sturmabteilung* sau „Batalioane de asalt”). Cu toate acestea, în timp ce SA-ul era responsabilă de „securitate” în sensul cel mai larg, de siguranța personală a lui Hitler se ocupa un grup mic de oameni duri, de încredere. Printre ei se numărau fostul luptător Ulrich Graf, care slujea ca bodyguard al lui Hitler; Emil Maurice, un fost ceasornicar și veteran al *Freikorps* și care era șoferul lui Hitler; Christian Weber, un negustor de cai și proxenet cu jumătate de normă, care era „secretarul” său; valetul lui, Julius Schaub; și adjutanțul său, Wilhelm Brückner. Inițial, acești indivizi erau responsabili pentru siguranța lui Hitler la evenimentele publice sau cuvântări. Ei formau cercul cel mai apropiat al Führerului.

În anul de criză 1923, s-a hotărât reorganizarea securității lui Hitler. S-a format o gardă de elită, *Stabswache* („Garda cartierului general”), care era recrutată din rândul SA-ului și care a jurat să-l apere pe Hitler atât de amenințările interne, cât și de cele externe. Când *Stabswache* a căzut victimă luptelor din cadrul SA-ului, a fost creată o nouă gardă. *Stosstrupp* („Detașamentul de asalt”) a numărat 100 de membri, dar nucleul era constituit din gărzile neoficiale ale lui Hitler. Graf, Maurice, Weber, Brückner

Respect pentru oameni și cărți

și Schaub erau cu toții membri. Au primit botezul focului în acel an, în puciul din noiembrie de la München, când cinci dintre aceștia aveau să fie uciși.⁸

În 1925, după eliberarea timpurie a lui Hitler din închisoare, Partidul Nazist și SA-ul au fost reorganizate. Garda personală a fost, de asemenea, înnoită. Inițial, i s-a dat tot numele de *Stabswache*, dar apoi a fost redenumită *Schutzstaffel* („Eșalonul de protecție”) sau SS-ul. În comparație cu caracterul deliberat proletar al SA-ului, SS-ul urma să fie vădit elitist. Deși inițial a numărat opt membri, componența lui a crescut lent, deoarece fiecare celulă de partid era obligată să furnizeze o unitate SS de nu mai mult de zece membri care să se ocupe de securitate. La finele anilor 1920, SS-ul număra doar 230 de membri, în contrast izbitor cu cei 60.000 de membri ai puternicului SA. Cei care doreau să intre în SS erau atent verificați, iar disciplina era strictă. Doar „cei mai buni și de încredere membri ai partidului” puteau fi luați în considerare⁹. Membrii SS trebuiau să fie eficienți, descurcăreți, de încredere și, pe deasupra, „devotați orbește lui Adolf Hitler”¹⁰. Ei nu aveau voie să ia parte la discuțiile politice, dar trebuiau să participe la întâlnirile politice, pentru instrucția politică. Nu aveau voie să fumeze la întâlnirile de partid și nu trebuiau să părăsească locul întâlnirii până când nu li se ordona. Mottoul lor era *Meine Ehre heisst Treue* („Onoarea mea este loialitatea”).

SS a rămas o organizație mică, chiar insignifiantă, până la afirmarea lui Heinrich Himmler. În ianuarie 1928, Himmler și-a asumat responsabilitatea pentru conducerea curentă a SS-ului; un an mai târziu, Himmler a devenit conducătorul organizației – *Reichsführer-SS*. Sub conducerea sa, SS-ul s-a dezvoltat, disciplina s-a întărit, proclamându-și încă o dată loialitatea necondiționată față de Hitler. Himmler a dorit să insuflă SS-ului același etos extrem cu care el însuși se lăuda. „Dacă Hitler mi-ar spune că trebuie să o împușc pe mama”, a declarat el odată cu emfază, „aș face-o și aș fi mândru de încrederea sa.”¹¹

Din fericire, multe dintre sarcinile încredințate SS-ului erau de rutină, constând în paza de la Casa Brună, sediul Partidului

Respect pentru oameni și cărți

Nazist din München, și securitatea obișnuită. Un veteran al perioadei descria atribuțiile unității:

SS... era încă un grup foarte mic, desprins din SA, cu scopul de a proteja partidul, în special conducerea partidului, la manifestările publice... Am participat la câteva mari adunări în Hamburg. Misiunea noastră era să apărăm podiumul, să-i însorim pe vorbitori la și de la mașină, să păzim hotelul și aşa mai departe...; adesea lucrurile devineau destul de agitate.¹²

În contrast izbitor cu creșterea încrederii în SS, SA-ul a intrat într-o perioadă de criză. Până spre sfârșitul anilor 1920, „Cămășile brune” (SA) luptaseră și propulsaseră Partidul Nazist în primele eșaloane ale politicii germane. Dar Hitler, care acum juca rolul unui respectabil politician burghez, a ajuns să fie deranjat de „banda” sa. I s-a părut că avangarda revoluției sale a devenit „o masă dubioasă”, fără încredere în plan politic și total imprevedibilă. Mai mult, deoarece în multe districte, majoritatea membrilor SA erau şomeri, iar unele unități nu puteau strângе bani pentru svasticile necesare, Hitler s-a temut că aceştia ar putea deveni mai interesați de elementul „socialist” al național-socialismului. Între timp, conducerea partidului, cu mașinile sale scumpe și apartamentele somptuoase, era văzută de SA ca trădând baza sa proletară.¹³ Ruptura a apărut în 1931, când o mare parte din SA s-a revoltat sub conducerea liderului lor adjunct, Walther Stennes. Deși au fost mânați din nou în țarcul lor, acest eveniment a vestit sfârșitul mișcării. Grăitor este faptul că SS-ul i-a rămas în permanență scrupulos de loial lui Hitler.

După ce SA-ul a intrat în declin, SS-ul s-a aflat în poziția ideală de a prelua singur responsabilitatea securității lui Hitler, și, în consecință, bodyguarzii personali ai lui Hitler au fost recruitați exclusiv din rândurile sale. Primul său comandant, Sepp Dietrich*, era un bavarez dintr-o bucătă, veteran al *Freikorps* și al puciului de la München, care avea să devină unul dintre cei

* Sepp Dietrich (1892-1966), militar nazist de seamă (n.tr.).

Respect pentru oameni și cărți

mai decorați generali din al Doilea Război Mondial. Dietrich, care se alăturase SS-ului în 1928, s-a afirmat rapid în München și într-un an a devenit membru al cercului apropiat lui Hitler și unul dintre bodyguarzii săi neoficiali. Cum tensiunea politică a crescut însă în Germania și violența a atins nivele fără precedent, curând a devenit necesar ca securitatea lui Hitler să fie organizată într-un cadru oficial. În februarie 1932, lui Dietrich i s-a cerut să înființeze o unitate permanentă de protecție pentru Führer. Rezultatul a fost *SS-Begleit-Kommando „der Führer”* („Detașamentul de escortă SS”). Un contemporan i-a descris pe membrii săi în culori vii, ca pe niște „germani frumoși, atletici. Aceștia purtau combinezoane cu fermoar de motociclist peste uniformele negre... și aveau căști de aviatori. Înarmați cu revolvare și cu bice mari [din piele de hipopotam].... arătau ca niște ființe de pe Marte”¹⁴. Un alt martor ocular a fost mai puțin laudativ cu bodyguarzii lui Hitler, considerându-i „ciudat de delicați..., aproape efeminați”. Deși a ajuns să se întrebe dacă fuseseră selectați de veteranul nazist Ernst Röhm*, un homosexual notoriu, el a admis cel puțin că, după ce a petrecut o seară în compania lor, aceștia „erau, într-adevăr, duri”¹⁵.

Deși, inițial, nu număra mai mult de doisprezece membri sub conducerea lui Dietrich, detașamentul de bodyguarzi urma să îl însoțească pe Hitler în campania electorală agitată din acel an. O relatare a unui ziarist britanic a descris modul în care aceștia operaau. În primăvara lui 1932, Hitler se afla în campanie în orașul Elbing din Prusia Orientală, când anturajul său a fost atacat de protestatari comuniști. Cum șoferul său a virat pentru a evita mulțimea, „bodyguarzii lui Hitler, îmbrăcați în piele, au sărit din mașini și au alergat cu bastoane de cauciuc și de lemn vopsite în negru... Pietrele au început să zboare și se auzeau zgomote de pistoale... Apoi, oamenii s-au urcat din nou în mașini..... și au plecat”.¹⁶

* Ernst Röhm (1897-1934), ofițer în armata germană în Primul Război Mondial. A devenit, ulterior, lider important al mișcării naziste. A fost comandantul SA-ului. A căzut victimă Nopții Cuțitelor Lungi (n.tr.).